

RAČUNALNIK JE POKAZAL, KAKŠEN NAJ BI BIL PRATIROLEC (IN TUDI PRASLOVENEČ?) ÖTZI

PORTRET BRONASTODOBNEGA GORJANA



Portret za Ötzijevo osebno izkaznico: tak naj bi bil obraz prazgodovinskega lovca in pastirja iz Alp, ki je bil pet tisočletij zalit v ledeniku Ötztalskih Alp.

Lovec iz pradavnine, ki ga je v Alpah pred približno 5000 leti, v bronasti dobi človeštva torej, v Ötztalskih Alpah skoraj dobesedno na sedanji državni meji med Avstrijo in Italijo, na Tirolskem torej, na ledeniku neda- leč od sedanje Similaunske planinske kočice na nadmorski višini približno 3200 metrov verjetno presenetilo slabo vreme, tako da je tam zmrznil in ostal tam do septembra leta 1991, ko ga je zaradi taljenja ledenika po naključju našel nemški planinski par, je seveda še vedno v središču pozornosti znanstvenikov. Tako odlično ohranjene mumije bronastodobnega človeka, njegovih oblačil, opreme in orožja dotlej še niso našli, zato so se znanstveniki karseda potrudili in poskusili iz ohranjenih ostankov ugotoviti podrobnosti o ljudeh tedanjega časa. Takoj po najdbi so mumificirano truplo odpeljali v hladilnico anatomskega inštituta innsbruške univerze, mu tam zagotovili temperaturo šest stopinj pod ničlo, da ne bi razpadlo, in se sistematično lotili raziskav. Ötzi, kot so po najdbi v Ötztalskih Alpah ime- novali bronastodobnega lovca, je seveda takoj pritegnil pozornost znanstvenikov z vsega sveta in v glavno mesto Tirolske so se začeli zgrinjati zdravniki, arheo- logi, biologi, etnologi in drugi specialisti z vsega sveta, da bi z analizo posmrtnih ostankov in bornih oblačil odgnili kakšno tancico s preteklosti človeštva.

Organizirane raziskave so se začele leta 1992 s se- stankom na sedežu ugledne ustanove National Geo- graphic Society v Washingtonu. **John Gurche**, umet- nik in strokovnjak za paleoantropološke rekonstrukcije, ki so ga poklicali iz Denverja, je moral pred zbranimi odgovoriti na kratko, toda zapleteno vprašanje: ali je mogoče ugotoviti, kakšen je bil obraz tega bronasto-

dobnega človeka, kakšni so bili njegovi lasje in kakšen njegov nos. Pod pritiskom ledenih mas, v katerih je 50 stoletij počivalo Ötzijevo truplo, je bila lobanja vsekakor precej zmaličena. Toda Gurchejev odgovor je bil pri- dirljen.

IZ ALP V DENVER IN PARIZ

Ta strokovnjak se je potem lotil rekonstrukcije obraza ledeniškega moža, in sicer z metodo, ki jo je v znanem romanu Park Gorkega opisal Američan **Martin Cruz Smith** in s katero je namišljeni ruski znanstvenik **An- drejev** med drugim obnovil obraz mongolskega osvaja- lca **Timurlenka**, domnevno največjega krvnika v zgo- dovini. Gurche je iz Innsbrucka dobil vse laboratorijske izvide o Ötzijevi lobanji, temelječe predvsem na rent- genskih posnetkih in računalniški aksialni tomografiji (CAT). Po teh podatkih naj bi bil nesrečen pralovec star od 30 do 40 let.

Po seriji tridimenzionalnih računalniških slik je Gurche iz plastike oblikoval lobanjo. Potem jo je prevlekel z de- belo plastjo gline in se lotil rekonstrukcije obraza. Iz računalniških podatkov je sestavil nekakšno anatomsko karto, po njej pa izoblikoval obrazne mišice, obliko nosu in položaj očesnih vdolbin. Kožo je simuliral s poliuretansko plastiko olivne barve, po 600 urah dela pa je dodal še brado in lase. Ni važno, ali se je približal iz- vimiku ali ne; delal je pač s podatki in metodami, ki so bili takrat na voljo.

Čez pet let so se strokovnjaki vnovič posvetili »človeku iz Similauna«, kot ga še najpogosteje imenujejo Itali- jani, ki jim gre beseda Ötztal težko z jezika. Tehnologija je namreč medtem močno napredovala in o »snežni mumiji« je bilo na voljo veliko podatkov. Gurche je zato lahko oblikoval natančnejši model lobanje in eno od kopij poslal tudi **Elisabeth Daynes**, v Parizu živeči umetnici, znani po rekonstrukciji prazgodovinskih ljudi.

KIPARJI IN ANTROPOLOGI

Umetnici je priskočil na pomoč antropolog in paleonto- log **Jean-Noel Vignal** s Kriminološkega inštituta pri francoskem notranjem ministrstvu. Vignal se ni oprl le na antropometrične meritve Ötzijeve lobanje, temveč je upošteval tudi vse splošne telesne značilnosti Tirolcev, zlasti pastirjev z območij med Italijo in Avstrijo. Z vsemi temi in drugimi podatki je »nakrmil« računalnik in na zaslonu se je izrisala več ali manj verjetna Ötzijeva po- doba.

Zdaj je bila na vrsti kiparka Daynesova. Lobanjo je pre- vleklela z debelo plastjo gline in se lotila rekonstrukcije obraza s pomočjo **Jeana Francois Michauta**, pred- stojnika sodnomoedicinskega oddelka notranjega mi- nistrstva. Počasi, zelo počasi je glava dobivala bolj človeško obliko. In ko je bila Elisabeth nazadnje zado- voljna, je iz tegačasnega modela naredila silikonsko

kopijo. Zdaj je bilo že videti, da je bil Ötzi mlajši, kot so prvotno domnevali, da je bil star med 25 in 35 let. Znanstvenica Daynesova se je umaknila umetnici Daynesovi.

Začelo se je namreč finaliziranje glave. Vsadili so oči, katerih barvo so določili glede na zbrane podatke in dejstva, ki jih poznajo o barvi oči večine Tirolcev. Z lasmi je bilo lažje: ker so ob truplu našli nekaj pramenov, so vedeli, da so zanesljivo kostanjeve barve. Takšna je bila tudi odločitev o obrveh in trepalnicah ter bradi. Na tej stopnji je umetnici priskočila na pomoč izurjena laluljarka. Finale je bil preprost: obnovljeno mumijo je bilo treba samo še odeti v oblačila, kakršna so v tistih časih nosila človeška bitja in ostanke kakršnih so našli tudi ob truplu ter poskrbeti za ustrezno opremo oziroma orožje, katerega kar velike kose so prav tako našli ob mumiji.

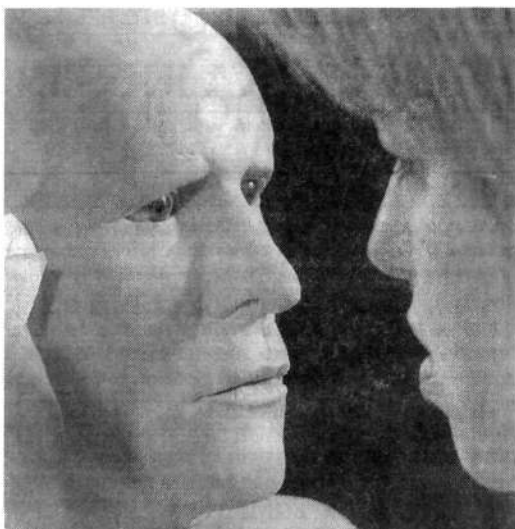
Pri rekonstrukciji je sodelovalo pet ljudi, njihovo delo pa je trajalo kakih 200 ur. »Seveda ne moremo trditi, da je to pravi Ötzijev obraz, vendar smo prepričani, da smo se mu zelo približali. Med delom smo se namreč prav malo prepustili domišljiji,« pravi Elisabeth Daynes.

GALERIJA NAŠIH PREDNIKOV

Ötzijev obraz je zadnji dokaz o senzacionalnih rezultatih, ki so jih dosegli specialisti Mednarodnega združenja za kraniofacialno identifikacijo, sorazmerno mlade znanstvene panoge, ki se je razvila zaradi sodnomedicinskih razlogov, zdaj pa jo že ureja mednarodni sporazum, imenovan »manchesterski protokol«. Začelo se je sicer že v prejšnjem stoletju, toda še v začetku našega se je pokazalo, da je do pravega znanstvenega pristopa še kar daleč: deset specialistov, ki so jim leta 1913 pokazali isto lobanjo, je nazadnje prišlo na dan z desetinami povsem različnimi obrazy.

Prvi zares znanstveno utemeljeni rezultati so iz šestdesetih let, zanje pa je zaslužen slavn ruski antropolog

Ötzi v svojih oblačilih ter s svojo opremo in orožjem, kakršnega je imel pri sebi, ko ga je zadel nesreča.



Iz računalniško obdelanih podatkov najdenih ostankov podalpskega lovca so izoblikovali skulpturo glave: tak naj bi bil človek tistega časa.

Mihail Gerasimov, ki se je aprila leta 1964 podpisal pod prvo in najslovitjšo znanstveno rekonstrukcijo obraza kake zgodovinske osebnosti – **Ivana Groznega**.

Metodo Gerasimova so njegovi učenci še izpopolnili, toda skeptikov kar ni bilo mogoče utišati in prepričati, čeprav so primerjave rekonstruiranih obrazov in tistih na obstoječih slikarskih portretih (prav Ivana Groznega in, recimo, **Friedricha Schillerja**) pokazale, da so raziskovalci na pravi poti. Tehnologija je bila vse bolj izpopolnjena. Američan **Jay Matternes** je presenetil s portretom neandertalca, angleški znanstveniki pa so nedolgo tega rekonstruirali obraz **Filipa Makedonskega**, čigar (domnevno) lobanjo so našli v kraljevski grobnici na severu Grčije.

Laboratoriji po vsem svetu so sledili razvoju, zlasti na Japonskem, kjer so izpopolnili računalniški program, s katerim je bilo mogoče poiskati obraz za tisoče »muen botoke«, brezimna trupla, ki tam ne pomenijo le družbenega problema, temveč so tudi versko vprašanje, saj po budističnem nauku duše pokojnih na veke vekov tavajo zunaj paradiža, če jih svojci ne prepoznajo.

»To je sistem, ki širi osupljiva obzorja v arheologiji in paleontologiji,« trdi **Antonio Guerreschi**, docent na katedri za paleontologijo Univerze v Ferrari, zelo dejaven pri izkopavanjih v Alpah. Italijani pričakujejo, da bodo kmalu imeli na svojih tleh pravcato »galerijo prednikov«. Ötzija bodo namreč okrog novega leta po meddržavnem sporazumu iz Innsbrucka prepeljali v Bolzano in tam bo na ogled v novem Deželnem arheološkem muzeju. Že zdaj pa se naši sosede lahko pohvalijo s »človekom iz Mondevale«, ki so ga našli v Dolomiti in naj bi bil še približno 4000 let starejši od Ötzija, da ne govorimo o neandertalcu iz Circea in o pračloveku, ujetem v past v Altamurski jami blizu Barija.